

Навчально-науковий інститут педагогіки і психології
Кафедра теорії і методики початкової освіти



СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА МОВА З ПРАКТИКУМОМ

2022-2023 н.р.

Для студентів спеціальності 013 Початкова освіта

Предметна спеціальність: 013 Початкова освіта

Освітньо-професійні програми: «Початкова освіта»; «Початкова освіта та інформатика»; «Початкова освіта та мова і література (англійська)», «Початкова освіта та музичне мистецтво» денної (заочної) форм навчання

Викладач: к.пед.н., доц. Кухарчук Ірина Олексіївна

Е-mail: irina.kyx24@gmail.com

тел. моб.: + 38 066 687 24 14

Форма навчання	Курс	Семестр	Загальне навантаження		Кількість годин					Вид семестрового контролю	
			Європейські кредити	Години	Аудиторні заняття				Самостійна робота студента	Залік	Екзамен
					Всього	Лекції	Лабораторні роботи	Практичні заняття			
Денна	1	2	3	90	44	22		22	56		+
заочна	1	2		90	10	6		4	80		+

Опис дисципліни

Місце дисципліни в програмі навчання:

Навчальна дисципліна «Сучасна українська мова з практикумом» спрямована на утвердження державного статусу української мови та розширення сфер її функціонування, підвищення загального рівня культури мови і фахового мовлення майбутніх учителів початкової школи і є необхідною у структурі обов'язкових дисциплін. Кожна професійна сфера поєднує в собі свідоме розуміння і правильне користування відповідною термінологією, високий рівень культури мови (володіння мовними нормами).

Учитель початкових класів зможе успішно виховувати у дітей хист до слова, активно допомагати їм у розвитку мовлення лише за умови, якщо сам володітиме глибокими знаннями з рідної мови, знатиме її фонетичну систему, лексику і фразеологію, граматичну будову і стилістику, буде взірцем для учнів у культурі усного і писемного мовлення.

Курс сучасної української мови з практикумом урахує індивідуальні освітні потреби та ціннісні пріоритети здобувачів освіти та зорієнтований на реалізацію основних засад сталого розвитку, на формування знань про специфіку усної та писемної форм реалізації ділової української мови відповідно до фахової спрямованості навчання майбутніх спеціалістів; формування *soft skills* та активної громадської позиції, уміння пристосовуватися до соціальних змін.

Мета курсу полягає у вивченні загальнотеоретичних питань лексикології, фразеології, лексикографії, фонетики і фонології, графіки й орфографії, морфеміки і словотвору, граматики і пунктуації як окремих розділів мовознавства, в організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти, спрямованої на оволодіння основними поняттями зазначених розділів курсу сучасної української мови з практикумом.

Завдання курсу:

- Розкрити місце української мови серед слов'янських мов, її походження та історичний розвиток.
- Домогтися глибокого розуміння і засвоєння майбутніми вчителями початкових класів усіх тем мовної системи і її підсистем – фонетичної, лексико-семантичної і граматичної.
- Виробити вміння студентів аналізувати фонетичні, словотворчі, лексичні та граматичні мовні факти згідно з теоретичними відомостями.
- Розкрити закономірності, які визначають використання виражальних мовних засобів відповідно до сучасних літературних норм.
- Систематично працювати над формуванням культури усного та писемного мовлення, використовуючи під час практичних занять різноманітний стилістично диференційований дидактичний матеріал;
- Сприяти професійному спрямуванню лінгвістичного курсу, враховувати наступність його з відповідною дисципліною середньої школи.
- Удосконалювати навички й уміння аналізувати мовні явища, виявляти їх, розрізняти, утворювати, добирати і вживати у власних висловлюваннях.
- Формувати культуру спілкування.

Курс сучасної української літературної мови складається з таких розділів: 1. Вступ. 2. Фонетика і фонологія. 3. Орфоепія. 4. Графіка й орфографія. 5. Лексикологія. 6. Фразеологія. 7. Лексикографія. 8. Морфеміка і словотвір. 9. Граматика (Морфологія. Синтаксис.) 10. Пунктуація.

Пререквізити для успішного оволодіння змістом ОК «Сучасна українська мова з практикумом» є: 1) знання й уміння з української мови, яких набувають майбутні здобувачі вищої освіти під час навчання в ЗЗСО; 2) загальні й фахові компетентності та результати навчання, які формуються під час вивчення курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)».

Постреквізити вивчення навчальної дисципліни «Сучасна українська мова з практикумом» (освітні компоненти, для вивчення яких потрібні компетентності та результати навчання під час вивчення ОК «Сучасна українська мова з практикумом»): «Методика навчання української мови», «Навчально-залікова практика».

Очікувані результати навчання:

Основні навчальні компетентності як результат успішного засвоєння навчального курсу «Сучасна українська мова з практикумом»:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 5. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК-7. Здатність діяти соціально відповідально і свідомо.

Фахові компетентності (ФК):

ФК 1. Здатність спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово.

ФК 4. Здатність управляти власними емоційними станами, налагоджувати конструктивну та партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу, формувати мотивацію здобувачів початкової освіти до навчання та організовувати їхню пізнавальну діяльність.

ФК 7. Здатність до моделювання змісту відповідно до очікуваних результатів навчання, добору оптимальних форм, методів, технологій та засобів формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів у процесі вивчення освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти: мовнолітературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН 4. Спілкуватися із професійних питань засобами державної та іноземної мов в усній та письмовій формах, застосовувати в освітньому процесі прийоми збагачення усного й писемного мовлення молодших школярів.

ПРН 6. Інтегрувати та використовувати академічні предметні знання як основу змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти (мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної) та трансформувати їх у різні форми.

ПРН-12. Застосовувати методи та прийоми навчання, інновації, міжпредметні зв'язки та інтегрувати зміст різних освітніх галузей в стандартних і нестандартних ситуаціях професійної діяльності в початковій школі, оцінювати результативність їх застосування.

ПРН-13. Організовувати освітній простір з дотриманням принципів універсального дизайну, безпечно, проєктувати навчальні осередки у класі спільно з молодшими школярами з урахуванням їхніх вікових особливостей, інтересів і потреб, забезпечувати дотримання вимог безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни, створювати психологічно комфортні умови освітнього процесу.

ПРН 16. Використовувати основні техніки спілкування з дорослими людьми, різні форми та засоби комунікації з батьками, колегами, іншими фахівцями з метою підтримки здобувачів у освітньому процесі початкової школи, керувати педагогічним і професійним розвитком осіб та груп.

Методи навчання. Комплексне використання різноманітних методів організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності студентів і методів стимулювання й мотивації їх навчання, що сприяють розвитку творчих засад особистості майбутнього вчителя початкової школи з урахуванням індивідуальних особливостей учасників навчального процесу й спілкування.

1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1) за джерелом інформації:

▪ *словесні:* лекція (традиційна, проблемна, лекція-пресконференція) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint – презентація, Bubbles.us – карта знань), семінари, пояснення, розповідь, бесіда;

▪ *наочні:* спостереження, ілюстрація, демонстрація;

▪ *практичні:* вправи.

2) за логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) за ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) за ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з книгою; виконання індивідуальних навчальних проєктів.

2. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

З метою формування професійних компетенцій здобувача освіти широко впроваджуються **інноваційні методи навчання**, що забезпечують комплексне оновлення традиційного педагогічного процесу. Це, наприклад, комп'ютерна підтримка освітнього процесу, впровадження інтерактивних методів навчання (робота в малих групах, мозковий штурм, ситуативне моделювання, опрацювання дискусійних питань, кейс-метод тощо). Під час викладання дисципліни «Сучасна українська літературна мова з практикумом» найбільш ефективними є такі методи навчання: частково-пошуковий (евристичний) – викладач формулює проблему, поетапне вирішення якої здійснюють студенти під його керівництвом (водночас відбувається поєднання репродуктивної та творчої діяльності студентів); дослідницький: викладач ставить перед студентами проблему, і ті вирішують її самостійно, висуваючи ідеї, перевіряючи їх, підбираючи для цього необхідні джерела інформації, прилади, матеріали тощо.

3. Методи контролю.

Методи усного контролю – це бесіда, розповідь студента, роз'яснення. Основою усного контролю слугує монологічна відповідь студента (у підсумковому контролі це більш повний, системний виклад) або запитально-відповідна форма – бесіда, у якій викладач ставить запитання і чекає відповіді. Усний контроль, як поточний, проводиться на кожному занятті в індивідуальній, фронтальній або комбінованій формі.

Письмовий контроль (контрольна робота, реферат) забезпечує глибоку і всебічну перевірку засвоєння, оскільки вимагає комплексу знань і умінь студента. У письмовій роботі студентові необхідно показати і теоретичні знання, і вміння застосовувати їх для розв'язання конкретних задач, проблем, крім того, виявляється ступінь оволодіння письмовою мовою, вміння логічно, адекватно проблемі скласти свій текст, давати оцінку проблемі.

Дидактичний тест (тест досягнень) – це набір стандартизованих завдань з визначеного матеріалу, який встановлює ступінь засвоєння його студентами. Контроль набутих знань і умінь із навчальної дисципліни здійснюється на практичних заняттях та під час перевірки виконаної студентом самостійної роботи шляхом усного чи письмового опитування студента.

Форми контролю: усне опитування згідно із планами практичних занять, тестова самостійна робота, словниковий диктант, контрольна робота, самостійна робота (виступ на науковій конференції, з електронною презентацією, з аналізом наукової літератури, з науковим проектом – на вибір студента), конспект наукових праць, екзаменаційна робота.

ОК «Сучасна українська мова з практикумом» вивчається здобувачами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти в другому семестрі. Освітній процес охоплює лекційні та практичні заняття, виконання самостійних (індивідуальних) робіт, модульних контрольних робіт та підсумковий контроль (іспит).

ЗМІСТ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

№ п/п	Теми лекційних занять	К-ть год
	Модуль 1. Лексикологія. Фразеологія.	
1	Тема. Вступ. Лексикологія. Фразеологія - Сучасна українська мова з практикумом як предмет наукового вивчення і як навчальна дисципліна. - Розділи курсу «Сучасна українська мова з практикумом», їх основний зміст і обсяг. Завдання курсу. - Місце української мови серед інших слов'янських мов. Сучасна українська літературна мова. - Лексикологія. Поняття про слово. Ознаки і функції слова. Багатозначність. Пряме та переносне значення слова. Види переносного значення (метафоричне, метонімічне, функціональне перенесення). - Омоніми. Види омонімів. Пароніми. Синоніми. Види синонімів. Антоніми, їх різновиди. - Стилістично нейтральна і стилістично забарвлена лексика. Лексика усного мовлення. Лексика писемного мовлення. Загальновживана лексика. Діалектизми, різновиди діалектизмів. Термінологічна та професійна лексика. Активна і пасивна лексика української мови. - Фразеологія. Ознаки фразеологізмів. Семантична класифікація фразеологізмів (за В. Виноградовим). Джерела української фразеології.	2
	Модуль 2. Фонетика. Фонологія. Фономорфологія. Орфоепія	
2	Тема. Фонетика. Фонологія. - Фонетика як розділ мовознавства. Поняття про мовний звук. Аспекти вивчення мовного звуку. - Загальна характеристика та класифікація мовних звуків. - Фонологія. Поняття про фонему та її варіанти (основний, позиційні та комбінаторні). - Склад голосних і приголосних фонем української мови. - Питання про пом'якшені (губні, шиплячі, задньоязикові) та подовжені приголосні в українській мові. - Зміни звуків у потоці мовлення. - Чергування голосних і приголосних у процесі словозміни і словотворення - Фонетична і фонематична транскрипція.	2/2
3	Тема: Фономорфологія - Поняття про морфонологію. Чергування фонем - Чергування в системі голосних фонем. - найдавніші чергування в системі голосних фонем - чергування 0, Е з нульовою фонемою; - чергування 0,Е з І; - чергування И у звукосполученнях РИ, ЛИ з 0 або Е. - чергування Е з 0 після шиплячих та Ј. - Чергування в системі приголосних фонем: - чергування Г-Ж-З, К-Ч-Ц, Х-Щ-С; - чергування приголосних, що виникли як наслідок давніх сполучень губних (б-бл', п-пл', в-вл', м-мл'), - передньоязикових (д-дж-ж, ж-ч, з-ж, с-ш), - задньоязикових (г-ж, к-ч, х-ш) з Ј-м. З - Зміни приголосних у процесі словозміни і совотворення, позначення їх на письмі.	2

	Модуль 3. Графіка. Орфографія. Морфеміка. Словотвір	
4	Тема. Українська графіка. Орфографія 1. Графічні засоби української мови. Співвідношення між буквами українського алфавіту і звуками української літературної мови. 2. Українська орфографія, її принципи. 3. Фонетичний принцип орфографії. 4. Правила правопису, що ґрунтуються на морфологічному принципі. 5. Диференціювальні написання. Правопис складних слів. 6. Правила вживання великої букви. 7. Правопис прізвищ та географічних назв. 8. Правопис складних географічних назв. 9. Загальний огляд правопису слів іншомовного походження.	2
5	Тема. Морфеміка. Словотвір 1. Морфеміка як вчення про будову слова. Поняття морфеми. 2. Корінь слова. Спільнокореневі слова. Типи афіксальних морфем. 3. Словотвір. Поняття про твірну основу та словотвірні засоби. 4. Способи словотворення.	2
	Модуль 4. Граматика. Морфологія	
6	Тема. Граматика. Морфологія. Іменник. 1. Граматика як наука. Основні граматичні поняття. Граматичне значення, граматична категорія, граматична форма слова. 2. Предмет морфології. Частини мови та принципи їх виділення в українській мові. 3. Іменник як частина мови. Семантичні та граматичні ознаки його виділення. 4. Граматичні категорії іменника. Категорія роду. Формальні показники роду. Іменники спільного роду. Особливості роду іменників. Родова диференціація невідмінюваних іменників. 5. Граматична категорія числа. 6. Відмінювання іменників. Принципи поділу іменників на відміни і групи. 7. Особливості відмінювання іменників 1 і 2 відміни. Система закінчень іменників першої та другої відмін. 8. Невідмінювані іменники. Іменники з ознаками прикметникової парадигми.	2/2
7	Тема. Прикметник. Числівник 1. Поняття про прикметник як частину мови. Специфіка граматичних категорій прикметника. 2. Лексико-граматичні розряди прикметників: якісні та відносні, присвійні. Проміжні розряди. 3. Якісні прикметники, їх ознаки. Ступені порівняння як форми якісних прикметників. Творення та значення вищого і найвищого ступенів порівняння. Аналітичні форми ступенів порівняння. 4. Повні та короткі форми прикметників. Стягнені та нестягнені форми повних прикметників. 5. Семантичні, морфологічні та синтаксичні властивості числівника як частини мови. Розряди числівників за значенням. Структурні розряди. Синтаксичні зв'язки числівників з іменниками. Відмінювання числівників, їх правопис.	2
8	Тема. Дієслово. Дієслівні форми. Прислівник 1. Поняття про дієслово як частину мови. Частиномовне значення, граматичні категорії, синтаксична роль. 2. Система дієслівних форм. Інфінітив. Дві основи дієслова.	2

	3. Граматичні категорії дієслова. Категорія виду. Творення видових пар дієслів. Одновидові та двовидові дієслова. 4. Граматична категорія перехідності / неперехідності та категорія стану. 5. Поділ дієслів на дієвідміни. Парадигми дієслів. 6. Дієприкметник як форма дієслова, його ознаки. Активні та пасивні дієприкметники, їх творення та вживання. 7. Безособові дієслівні форми на –но, -то. 8. Дієприслівник як форма дієслова, його ознаки. 9. Загальна характеристика прислівника як частини мови. Значеннєві розряди прислівників: означальні прислівники, їх різновиди; обставинні прислівники, їх типи; предикативні і модальні прислівники. Морфологічні ознаки прислівників. Питання про слова категорії стану у сучасному мовознавстві.	
	Модуль 5. Синтаксис простого і складного речення	
9	Тема: Синтаксис. Словосполучення. Просте неускладнене речення. 1. Предмет синтаксису. Загальна характеристика синтаксичних одиниць. 2. Синтаксичні зв'язки у словосполученні і реченні. Семантико-синтаксичні відношення. 3. Словосполучення як не комунікативна синтаксична одиниця, його ознаки. Типи синтаксичного зв'язку у словосполученні. 4. Речення як основна одиниця мови. Основні ознаки речення. Речення і судження. Аспекти вивчення речення. 5. Загальна характеристика простого речення. Просте двоскладне речення. Головні і другорядні члени, їх характеристика. 6. Односкладні речення. Структурно-семантичні різновиди односкладних речень. 7. Поняття про неповні і нечленовані речення.	2/2
10	Тема. Складне речення. Складносурядне речення. Складнопідрядне речення. Безсполучникове складне речення 1. Складне речення. Ознаки складного речення, засоби зв'язку між частинами складного речення. Типи складного речення. 2. Складносурядне речення. Засоби зв'язку. Види складносурядних речень. Складнопідрядне речення. Засоби зв'язку. Складнопідрядні речення нерозчленованої і розчленованої структури. 3. Складнопідрядні речення нерозчленованої структури. 4. Безсполучникове складне речення, засоби зв'язку між частинами БСР. 5. Безсполучникове складне речення з однотипними та з різнотипними частинами.	2
11	Тема. Багатокомпонентні складні речення 1. Поняття про багатокомпонентне складне речення. 2. Багатокомпонентні складнопідрядні речення: з однорідною та неоднорідною супідрядністю та послідовною підрядністю. 3. Розділові знаки в багатокомпонентних складнопідрядних реченнях. 4. Загальне поняття про складні синтаксичні конструкції, їх ознаки та різновиди.. 5. Період в українській мові, його семантичні та структурні ознаки, особливості інтонації. Розділові знаки в реченні-періоді. 6. Поняття про складне синтаксичне ціле. Засоби зв'язку між компонентами ССЦ. Структурні типи ССЦ.	2
	Разом	22/6

ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

	Модуль 1. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія.	
1	Тема. Вступ. Лексикологія. Лексична система української мови. Фразеологія 1. Предмет і завдання лексикології. Слово як основна одиниця мови. Однозначні і багатозначні слова. 2. Пряме і переносне значення слова. Види переносних значень слів: метафора, метонімія, синекдоха. 3. Групи слів за значенням: омоніми; синоніми; антоніми; пароніми. 4. Активна й пасивна лексика. 5. Стилистично нейтральна, стилістично забарвлена, лексика усного мовлення, лексика писемного мовлення, термінологічна та професійна лексика). 6. Фразеологія. 7. Типи фразеологізмів: фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності, фразеологічні сполучення. 8. Джерела української фразеології.	2
	Модуль 2. Фонетика. Фонологія. Фономорфологія. Орфоепія	
2	Тема. Фонетика. Фонологія. Зміни звуків у мовленнєвому потоці 1. Фонетика. Поняття про мовний звук. Поділ звуків на голосні та приголосні, їх характеристика. 2. Загальна характеристика складу. Поділ слова на склади. 3. Фонетична й фонематична транскрипції. 4. Фонологія. Фонема і звук. Класифікація голосних і приголосних фонем. Закономірності сполучуваності звукових одиниць в українській літературній мові. 5. Функціональні зміни в системі голосних і приголосних звуків. 6. Позиційні зміни голосних та приголосних. Редукція в українській мові. Чергування в – ь, й – ї. 7. Комбінаторні зміни в системі приголосних звуків.	2/2
3	Тема. Історичні чергування в системі голосних і приголосних фонем 1. Історичні чергування голосних і приголосних фонем у процесі словозміни та словотворення. 2. Чергування голосних фонем (найдавніші чергування, причини їх появи, чергування О,Е. з нульовою фонемою, випадні та вставні О та Е, чергування О, Е з І, причини його появи та випадки відхилення. 3. Чергування О з Е після Ж,Ч,Ш, ДЖ та Д, випадки відхилення; Чергування О з И у звукосполуках РИ, ЛИ, причини появи. 4. Чергування приголосних фонем. ✓ чергування Г-К-Х із Ж-Ч-Щ як наслідок першої палаталізації; ✓ чергування Г-К-Х із З-Ц-С як наслідок другої палаталізації; ✓ чергування Б-БЛ, П-ПЛ, В-ВЛ, М-МЛ, Ф - ФЛ; З-Ж, С-Ш. Т - Ч, Д - ДЖ, Г -Ж, К-Ч, Х- Ш як наслідок сполучення з j. 5. Зміни приголосних при словотворенні, позначення їх на письмі. 6. Орфоепія. Норми вимова голосних і приголосних звуків. Вимова звукосполучень приголосних. Норми наголошення слів.	2
	Модуль 3. Графіка. Орфографія. Морфеміка. Словотвір	
4	Тема. Графіка. Орфографія. Морфеміка. Словотвір 1. Графіка української мови. Український алфавіт. 2. Позначення на письмі голосних і приголосних фонем. Співвідношення між буквами і звуками (фонемами). 3. Правила написання апострофа та м'якого знака.	2

	4. Українська орфографія, її принципи. 5. Фонетичний принцип орфографії. 6. Правила правопису, що ґрунтуються на морфологічному принципі. 7. Диференційні написання. Правопис складних слів. Правопис великої букви. Правопис слів іншомовного походження. Правопис прізвищ і географічних назв. 8. Слово як об'єкт морфемного та словотворчого аналізу. Поняття про морфеміку української мови. Морфема як найменша значуща одиниця мови. Типи морфем. 9. Поняття про основу слова. Непохідна та похідна основа. Основні зміни в морфемній будові слова. Морфемний аналіз слова. 10. Словотвір. Твірна основа. Способи і засоби творення нових слів. Словотвірний тип. Способи творення іменників, прикметників, дієслів, прислівників.	
	Модуль 4. Граматика. Морфологія.	
5	Тема. Іменник 1. Семантичні, морфологічні та синтаксичні ознаки іменника як частини мови. 2. Категорія роду іменників, принципи її вираження в іменниках, що означають: назви осіб і тварин, назви неістот; невідмінювані іменники іншомовного походження; невідмінювані аббревіатури та географічні назви. 3. Граматична категорія числа. Іменники, що вживаються в формах однини і множини. Іменники, які мають тільки форму однини або форму множини. 4. Словозміна іменників. Поділ іменників на відміни та групи. Іменники, що знаходяться поза відмінами. Розмежування варіантів відмінкових закінчень. Правопис відмінкових закінчень. Відмінювання іменників, що мають лише форму множини. Невідмінювані іменники.	2
6	Тема. Прикметник. Числівник. Займенник 1. Значення прикметника, його семантичні, морфологічні та синтаксичні властивості. Семантичні розряди прикметників. Якісні прикметники, їх ознаки. Ступені порівняння Відносні прикметники. Присвійні прикметники, їх ознаки. Відмінювання прикметників. 2. Семантичні, морфологічні та синтаксичні властивості числівника як частини мови. 3. Розряди числівників за значенням, їх ознаки: 4. кількісні числівники, їх морфологічні властивості та різновиди (означено-кількісні, власне кількісні, дробові, збірні та неозначено-кількісні, порядкові числівники в сучасній лінгвістиці). 5. Структурні розряди числівників. 6. Поєднання числівників різних розрядів з іменниками. 7. Відмінювання числівників різних розрядів, їх правопис. 8. Займенник.. Співвідношення займенників з іншими частинами мови. 9. Розряди займенників за значенням. 10. Морфологічні особливості, синтаксичні функції різних груп займенників. Морфологічний склад займенників. 11. Особливості відмінювання займенників різних розрядів, їх правопис. 12. Перехід займенників в інші частини мови Вживання інших частин мови у ролі займенників (прономіналізація).	2
7	Тема. Дієслово. Прислівник. Службові частини мови 1. Поняття про дієслово як частину мови. Система дієслівних форм у	2

	сучасній українській мові, їх ознаки та синтаксичні функції. - Інфінітив, його властивості та синтаксичні функції. - Типи дієслівних основ: основа теперішнього часу та основа інфінітива, їх роль у творенні дієслівних форм. - Граматичні категорії дієслова, їх загальна характеристика. - Граматична категорія виду. Протиставлення форм доконаного та недоконаного виду. Одновидові дієслова: дієслова тільки недоконаного виду та дієслова тільки доконаного виду. Двовидові дієслова. - Категорія перехідності/неперехідності, особливості її вияву. - Граматична категорія стану, її зв'язок з категорією перехідності/неперехідності. Значення активного, пасивного та зворотно-середнього стану. - Частководієслівні категорії способу, часу, особи. - Значення, морфологічні ознаки та синтаксичні функції прислівника як частини мови. Розряди прислівників за значенням. Ступені порівняння якісно-означальних прислівників. Морфологічні типи прислівників. Адвербіалізація. Перехід прислівників у службові слова. Правопис прислівників - Службові частини мови. - Загальні відомості про прийменник, його властивості. Вживання прийменників з відмінковими формами іменників. Групи прийменників за походженням та морфологічним складом. Правопис прийменників. - Загальне поняття про сполучник. Сполучні слова. Сполучники сурядності та підрядності, їх різновиди. Морфологічний склад сполучників. Правопис сполучників. Морфологічний розбір сполучника. - Поняття про частку, її функції. Класифікація часток. Правопис часток. - Вигук, його місце в граматичній структурі мови. Групи вигуків за походженням та значенням.	
	Модуль 5. Синтаксис простого і складного речення	
8	Тема. Словосполучення. Просте неускладнене речення - Предмет і завдання синтаксису. Одиниці синтаксису. - Словосполучення, особливості його структури та семантики. Принципи класифікації словосполучень. Види підрядного зв'язку: узгодження (повне і неповне), сильне і слабе (безпосереднє і опосередковане) керування, прилягання. Види граматичного зв'язку у реченні. Характер семантико-синтаксичних відношень у словосполученні та реченні. - Речення, його ознаки. Типи речень за метою висловлювання та структурою. - Просте двоскладне речення. Головні члени речення, їх види та способи вираження. Зв'язок між підметом і присудком. Тире на місці пропущеної зв'язки. - Другорядні члени речення: прямий і непрямий додаток, узгоджене та неузгоджене означення, прикладка як різновид означення, обставина, її різновиди. Способи вираження другорядних членів речення. - Поняття про односкладні прості речення, особливості їх структури та семантики. Різновиди односкладних речень, їх характеристика та способи вираження головного члена речення.	2/2
9	Тема. Просте ускладнене речення Просте ускладнене речення.	2

	2. Розділові знаки в реченні з однорідними членами. 3. Розділові знаки в реченні з відокремленими означеннями, прикладками, обставинами й додатками. 4. Розділові знаки в реченні з вставними і вставленими конструкціями. 5. Пунктуація в реченнях із звертаннями.	
10	Тема. Елементарне складне речення 1. Загальна характеристика складного речення. 2. Поняття про складносурядне речення. Принципи класифікації ССР. Структурно-семантичні різновиди ССР. Розділові знаки. 3. Поняття про складнопідрядне речення. Особливості його структури та семантики. Засобів зв'язку у СПР. 4. Принципи класифікації СПР. Структурно-семантична класифікація СПР. Загальна характеристика речень одночленної (нерозчленованої) та двочленної (розчленованої) структури. 5. Складнопідрядні речення нерозчленованої структури: СПР з підрядними означальними (присубстантивно-атрибутивними); СПР з підрядними з'ясувальними; займенниково-співвідносні підрядні речення. Складнопідрядні речення розчленованої структури. Розділові знаки. 6. Поняття про безсполучникове складне речення. Ознаки БСР, засоби зв'язку між предикативними частинами. 7. Класифікація безсполучникових складних речень. Структурно-семантичні типи безсполучникових складних речень, їх загальна характеристика. Розділові знаки.	2
11	Тема: Складне неелементарне речення. Період. Складне синтаксичне ціле. 1. Загальне поняття про багатокомпонентні складнопідрядні речення, їх різновиди. 2. Багатокомпонентні складносурядні речення. 3. Багатокомпонентні безсполучникові речення. 4. Багатокомпонентні складнопідрядні речення: з однорідною та неоднорідною супідрядністю та послідовною підрядністю. 5. Розділові знаки в багатокомпонентних складнопідрядних реченнях. 6. Складні синтаксичні конструкції, їх ознаки та різновиди. Складні синтаксичні конструкції з сурядністю та підрядністю, їх основні моделі. Складні синтаксичні конструкції із сполучниковим та безсполучниковим зв'язком. 7. Період в українській мові, його семантичні та структурні ознаки, особливості інтонації. Розділові знаки в реченні-періоді. 8. Поняття про складне синтаксичне ціле. Засоби зв'язку між компонентами ССЦ. Структурні типи ССЦ.	2
	Разом	22/4

Зміст самостійної (індивідуальної) роботи за темами визначається робочою програмою навчальної дисципліни. Зокрема, самостійна робота студентів із зазначеного курсу передбачас: заповнення узагальнювальних схем, таблиць з тем; виконання вправ і завдань; виконання індивідуальної роботи; написання рефератів на пропоновані теми.

Система оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти

Навчальні досягнення здобувачів вищої освіти оцінюються за національною шкалою, 100-бальною шкалою та шкалою ECTS.

Загальна підсумкова оцінка з дисципліни визначається відповідно до обчислення середньоарифметичного значення оцінок за національною шкалою, одержаних здобувачем вищої освіти за кожен вид діяльності, та з урахуванням середньозваженого бала, який визначається відповідно до визначених вагових коефіцієнтів (ВК) за кожним видом роботи, що в сумі дорівнює 1, а саме: ВК за практичні заняття – 0,5; ВК за модульний контроль – 0,2; ВК за самостійну роботу – 0,2, за іспит – 0,1.

Поточний контроль (робота на практичному занятті)								Модульний контроль (модульні контрольні роботи)				Самостійна робота				Підсумковий контроль
1	2	3	4	5	6	7....	11	1	2	3	4	1	2	3	4	екзамен
0,5								0,2				0,2				0,1

Розрахунок підсумкового середньозваженого балу (П) здійснюється за формулою, ПК – поточний контроль на практичному занятті, МК – модульний контроль; СР – самостійна робота:

$$П = ((ПК_1 + ПК_2 + ПК_3 + ПК_4 + ПК_5 + ПК_6 + ПК_7 + ПК_8) / 11) * 0,5 + ((МК_1 + МК_2 + МК_3 + МК_4) / 4) * 0,2 + ((СР_1 + СР_2 + СР_3 + СР_4) / 4) * 0,2 + Е * 0,1$$

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів із курсу «Сучасна українська мова з практикумом»:

1. Характер і якість самостійної підготовки студентів до заняття.
2. Ступінь усвідомлення навчального матеріалу, розуміння того, про що повідомляється.
3. Повнота, правильність і точність відповіді.
4. Уміння застосовувати набуті знання у практичній діяльності.
5. Мовленнєве оформлення відповіді, вміння донести інформацію до свідомості інших.

Рівні навчальних досягнень	Бали	оцінка		Критерії оцінювання навчальних досягнень
		Національна шкала	Шкала ECTS	
Високий	90-100	Відмінно (5)	A	Здобувач вищої освіти вільно володіє навчальним матеріалом, повно, логічно й послідовно розкриває зміст теоретичних питань; виявляє різнобічні, систематизовані, глибокі знання; вільно володіє теоретичними основами і лінгвістичною термінологією; висловлює власні думки, робить аргументовані висновки, рецензує й доповнює відповіді інших студентів, творчо виконує індивідуальні та колективні завдання; демонструє ґрунтовні знання першоджерел, усвідомлене розуміння різних мовознавчих підходів у розв'язанні основних проблем мовознавства, у трактуванні лінгвістичних категорій, самостійно знаходить додаткову інформацію та використовує її для реалізації поставлених перед ним завдань; вільно використовує нові інформаційні технології для поповнення власних знань; може аргументовано обрати раціональний спосіб виконання завдання і оцінити результати власної практичної діяльності; виконує завдання, не передбачені навчальною програмою; вільно використовує знання для розв'язання поставлених перед ним завдань; виявляє високий рівень літературного мовлення.
Достатній	82-89	Дуже добре «4»	B	Здобувач вищої освіти вільно володіє навчальним матеріалом, застосовує знання на практиці; узагальнює і систематизує навчальну інформацію, володіє понятійним апаратом мовознавства, логічно і послідовно викладає матеріал, висловлює власну думку, робить висновок, правильно розкриває основний зміст матеріалу, добре знає основні мовознавчі закономірності і вміє використовувати їх у розв'язанні практичних завдань, комплексно вирішує поставлені завдання, правильно використовує довідкову літературу, має стійкі навички виконання практичних завдань, добре володіє літературним мовленням, проте у відповіді допускає 1-2 незначні неточності у використанні лінгвістичної термінології чи тлумаченні мовних явищ.
	74- 81	Добре «4»	C	Здобувач вищої освіти достатньо володіє понятійним апаратом, правильно, логічно, послідовно викладає основний зміст матеріалу, добре знає основні мовознавчі закономірності і вміє використовувати їх у розв'язанні практичних завдань, комплексно вирішує поставлені завдання, правильно використовує довідкову літературу, за

				зразком самостійно виконує практичні завдання, передбачені програмою; добре володіє культурою мовлення, але допускає незначні огріхи в порівняннях, формулюванні висновків, застосуванні теоретичних знань на практиці, у відповіді допускає 1 значну неточність (серйозну помилку) у використанні термінології чи тлумаченні мовних явищ.
Задовільний	64-73	Задовільно «3»	Д	Здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом поверхово, фрагментарно, правильно викладає теоретичний матеріал на рівні репродуктивного мислення, володіє термінологією, вміє проілюструвати теоретичні положення прикладами, у відповіді неповно обґрунтовує висновки, припускається помилок в узагальненні, допускає низку суттєвих помилок у використанні спеціальної термінології та інтерпретації мовних явищ, зміст окремих питань викладає частково, непослідовно, відповідь виявляє прогалини у знаннях.
	60-63	Задовільно «3»	Е	Здобувач вищої освіти знайомий із основними поняттями навчального матеріалу, викладає зміст теоретичних питань на репродуктивному рівні, у цілому володіє термінологією, уміє проілюструвати теоретичні положення прикладами, у відповіді неповно обґрунтовує висновки, припускається помилок в узагальненні, у розкритті окремих теоретичних положень припускається суттєвих помилок, неточності у розумінні та інтерпретації мовних явищ, відчуваються труднощі у використанні теоретичних положень для розв'язання практичних завдань, не вміє самостійно зробити узагальнюючий висновок, планує та виконує частину завдання за допомогою викладача.
Низький	35-59	Незадовільно «2»	FX – з можливістю повторного складання	У здобувача вищої освіти відсутня логіка й обґрунтування теоретичних положень, відповідь має переважно репродуктивний характер, допускаються суттєві помилки, відповіді мають фрагментарний характер, у відповіді не розкриті основні поняття, має елементарні, нестійкі навички виконання завдання
Незадовільний	1-34	Незадовільно «2»	F – з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	Здобувач вищої освіти не володіє навчальним матеріалом, виконує лише окремі елементи завдання, потребує постійної допомоги викладача

Відповідність шкал оцінювання (національної та європейської (ECTS))

Оцінка ECTS	Середньозважений бал, що формує інтервальну шкалу	Національна оцінка	
1	2	3	
A	4,75-5,00	5	<i>Відмінно</i> – високий рівень володіння теоретичними знаннями й практичними вміннями
B	4,25-4,74	4	<i>Добре</i> – достатній рівень оволодіння знаннями навчального матеріалу, вміннями їх практичного впровадження
C	3,51-4,24	4	<i>Добре</i> – середньо-достатній рівень володіння теоретичним матеріалом та готовності до оперування набутими вміннями й навичками
D	3,01-3,50	3	<i>Задовільно</i> – середній рівень володіння теоретичними знаннями, практичними вміннями й навичками
E	2,75-3,00	3	<i>Задовільно</i> – рівень володіння теоретичним матеріалом, практичними вміннями й навичками визначається нижче середнього
FX	2,00-2,74	2	<i>Незадовільно</i> – низький рівень володіння навчальним матеріалом, студент не спроможний опанувати практичні вміння без додаткових занять з дисципліни
F	0,00-1,99	2	<i>Незадовільно</i> – низький рівень знань із дисципліни, відсутність практичних умінь і навичок, що є підставою для повторного вивчення дисципліни

Політика курсу:

Академічна доброчесність. Представлені результати освітньо-професійної діяльності мають бути результатом власних творчих пошуків, отриманих у процесі наукового дослідження.

Відвідування занять. Результати виконання практичних занять мають бути представлені викладачеві на перевірку відповідно до розкладу занять особисто під час занять або в режимі on-line, але не пізніше ніж до наступного практичного заняття.

Інформаційне забезпечення

Основна література:

- Бодик О. П., Рудакова Т. М. Сучасна українська літературна мова. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія. Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 416 с. URL: https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/1587/1/Suchasna_ukrains.pdf
- Кузнецова Г.П., Корчова О.М., Кухарчук І.О., Холявко І.В. Культура мовлення та риторика: навчальний посібник. Глухів: РВВ Глухівського НПУ ім. О.Довженка, 2020. 325 с.
- Кухарчук І. О. Синтаксис складного речення: електронний навчальний посібник. Глухів, 2016: URL: <http://library.gnpu.edu.ua/books/Syntax%20sentence/index.htm>
- Кухарчук І.О. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. Практикум: навчальний посібник. Глухів: РВВ ГНПУ ім. О. Довженка. 2011. 214 с.
- Кухарчук І.О. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. Тестові завдання і контрольні роботи: навчальний посібник. Глухів: РВВ ГНПУ ім. О. Довженка. 2012. 342с.

6. Сучасна українська літературна мова: Лексикологія. Фонетика: підручник / А.К. Мойсієнко, О.В. Бас-Кононенко, В.В. Бондаренко та ін. Київ : Знання, 2010. 270 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Moisiienko_Anatolii/Suchasna_ukrainska_literaturna_mova_Leksykologhiia_Fonetyka.pdf
7. Український правопис / Національна академія наук України. Київ: Наукова думка, 2019. 282 с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/%202019.pdf>
8. Хомік О. Є. Сучасна українська літературна мова: практикум / О. Є. Хомік, Р. Л. Сердега. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2019. 204 с. URL: https://philology.karazin.ua/wp-content/uploads/2022/10/Suchasna-ukrainska-literaturna-mova-praktykum_Serdeha.pdf
9. Шкуратяна Н.Г., Шевчук С.В. Сучасна українська мова: Модульний курс. Київ: Вища школа, 2007. 823 с. URL: <https://www.scribd.com/document/530603606/Shkuratiana-Ng-Shevchuk-Sv-Suchasna-Ukrayinska-Literaturna-m>
10. Ющук І.П. Практикум з правопису і граматики української мови. К. : Освіта, 2012. 270 с. URL: <https://ushchuk.files.wordpress.com/2013/09/d196.pdf>

Додаткова література:

1. Бевзенко та ін. Сучасна українська мова. Синтаксис: навч. посіб. /С.П. Бевзенко, Л.П. Литвин, Г.В. Семеренко. Київ: Вища школа 2005. 270 с.
2. Бодик О.П., Рудакова Т. М. Сучасна українська літературна мова. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія. Навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури. 2021. 416 с.
3. Бойко В.М., Давиденко Л.Б. Граматика української мови. Морфеміка. Словотвір. Морфологія. Київ : Академвидав. 2014. 240с.
4. Бондар О.І., Карпенко Ю.О., Микитин-Дружинець М.Л. Сучасна українська мова. Фонетика. Фонологія. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія. Київ. 2006. С. 7 – 194.
5. Вакарюк Л.О., Панцьо С.Є. Українська мова. Морфеміка і словотвір : Навч. посібник. Тернопіль. 2010. 200 с.
6. Горпинич В.О. Морфологія української мови: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : ВЦ «Академія». 2004. 336 с.
7. Кухарчук І.О. Особливості вивчення неповних речень: комунікативно-діяльнісний підхід. *Дивослово*. 2007. № 10. С. 34–37.
8. Кухарчук І.О. Обставина як структурно-семантичний компонент речення: практичний аспект. *Наукові записки : зб. наук. праць Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя* / гол. ред.: Є. І. Коваленко. Серія: Психолого-педагогічні науки. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2018. № 4. С. 90–95.
9. Кухарчук І.О. Відокремлення у структурі простого речення: теоретико-методичний аспект. *Науковий журнал «Інноваційна педагогіка»*. Одеса. 2019. Випуск 16. Том 2. С.69–73. *Index Copernicus*.
10. Кухарчук І.О. Вивчення складносурядного речення: види вправ і завдань// *Науковий потенціал дослідника: філологічні та методичні пошуки* : зб. наукових праць викладачів і студентів факультету філології та історії [випуск 6] / відп. редактор В. А. Каліш. Суми : Вінніченко М.Д., 2018. С.210–215.
11. Лепеха Т. В. Українська мова : навчальний посібник для старшокласників, абітурієнтів, студентів нефілологічних факультетів вузів / Т.В. Лепеха. 2-е вид. Київ : Просвіта, 2000. 327 с.
12. Плющ М.Я. Граматика української мови : у 2 ч. Ч.І. Морфеміка. Словотвір. Морфологія : підручник. Київ : Вища школа. 2005. 286с.
13. Шевчук С. В., Лобода Т. М. Практикум з української мови: Модульний курс: Навч. посіб. Київ: Вища шк., 2006. 326 с.

Словники:

1. Волощак М. Неправильно-правильно: довідник з українського слововживання : за матеріалами засобів масової інформації. 2-е вид., доп. Київ: Просвіта : Українська Видавнича Спілка, 2004. 159 с.
2. Головащук С. І. Складні випадки наголошення : словник-довідник. Київ : Либідь, 1995. 192 с.
3. Головащук С. І. Словник-довідник з українського літературного слововживання. Вид. 2-е, випр. Київ : Наукова думка, 2010. 431 с.
4. Гринчишин Д. Г., Сербенська О. А. Словник паронімів української мови. Київ : Освіта, 2008. 320 с.
5. Демська О. М., Кульчицький І. М. Словник омонімів української мови. Львів : Фенікс, 1996. 223 с.
6. Єрмоленко С. Я. Українська мова : короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів. Київ: Либідь, 2001. 224 с.
7. Караванський С. Практичний словник синонімів української мови : близько 20 000 синонім. рядів. 4-те вид., опрац. і значно допов. Львів : БаК, 2012. 523 с.
8. Орфоепічний словник української мови : в 2 т. : близько 140 000 сл. / НАН України, Ін-т укр. мови, Ін-т мовознав. ім. О.О. Потебні. Київ : Довіра, 2001–2003. Т. 1 / уклад. М. М. Пещак та ін. Київ, 2001. 955 с.; Т. 2 : О-Я / уклад.: Пещак М. М. та ін.; за ред. М. М. Пещак, В. М. Русанівського. 2003. 819 с.
9. Словник-довідник з культури української мови / Д. Г. Гринчишин та ін. 3-тє вид., випр. Київ : Знання, 2006. 367 с.
10. Словник іншомовних слів : 23000 слів та термінологічних словосполучень / уклад. Л. О. Пустовіт та ін. Київ : Довіра : УНВЦ «Рідна мова», 2000. 1017 с.
11. Словник української мови : В 11-и т. / ред. кол. : І. К. Білодід (голова) та ін. Київ : Наук. думка, 1970–1980.
12. Український орфографічний словник: близько 170 000 слів / НАН України, Укр. мовно-інформ. фонд, Ін-т мовознав. ім. О.О. Потебні; уклад. В. В. Чумак та ін.; ред. В. М. Русанівський. 6-е вид., перероб. і допов. Київ : Довіра, 2006. 959 с.

Інформаційні ресурси:

1. Словники України. URL: <http://lcorp.ulif.org.ua/dictua>
2. Колекція українських словників. URL: <http://slovopedia.org.ua/>
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови. URL: <http://www.slovnky.net>
4. Українська мова : Енциклопедія. URL: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um.htm>
5. Український лінгвістичний портал. URL: <http://ulif.mon.gov.ua>
6. Електронний «Український правопис. URL: <http://www.pravopys.net/>
7. Словник термінів та понять. URL: <http://termin.com.ua/>
8. Культура мови на щодень. URL: <http://kultura-movy.wikidot.com/about>